

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A jogi személy büntetőjogi felelősségének hazai viszonyai

Szerző:

dr. Kovács Nikoletta

Miskolc, 2021. április

Bevezetés

Lehet-e bűnös egy jogi személy? Vagy bűnösség nélkül is megállapítható a felelőssége bűncselekmény elkövetéséért?

Ha a klasszikus bűnfelelősség elvéből indulunk ki, akkor a jogi személy büntetőjogi felelőssége fel sem merül, hiszen a jogi személynél nem beszélhetünk a bűncselekmény elkövetéséhez szükséges bűnös szándékról.¹ A büntetőjogi felelősségre vonáshoz szükséges pszichikus viszony csak természetes személy és cselekménye között érhető tetten, jogi személy esetében azonban nehezen értelmezhető.² A francia törvényhozók sajátos megoldása szerint ugyanakkor a jogi személy esetében is beszélhetünk önálló szándékról, amely lényegében nem más, mint az elkövetésben résztvevő egyének szándékának összesége.³ A hagyományos büntetőjog azonban a természetes személy egyéni magatartásán alapul, így a magyar jog sem teszi lehetővé a jogi személy büntetőjogi felelősségre vonását. Ugyanakkor a személyes bűnösséghez való kötöttség csak az elsődleges büntetőjogi szankciónál, a büntetésnél nélkülözhetetlen előfeltétel, az intézkedés általában a veszélyességhez kapcsolódik.⁴

A probléma ezzel megoldottnak látszik. A hagyományos büntetőjogi jogelvek áttörése nélkül is el lehet ismerni a jogi személy büntetőjogi felelősségét a nevében döntést hozók bűnösségére alapozva, de a jogi személy bűnösségének kimondása nélkül, így velük szemben büntetőjogi intézkedés alkalmazására nyílik lehetőség.

De valóban szükség van/volt a büntetőjogi felelősség bevezetésére és valóban nem sérül egyetlen büntetőjogi alapelv sem? A jogtudósok által leginkább hangoztatott érv, hogy a jogi személy büntetőjogi felelősségének megállapítása során olyan személyek is büntetést szenvednek, akik nem vettek részt a cselekmény elkövetésében.⁵ A másik oldal szerint ugyanakkor ez egyéb esetekben sem

¹ Fantoly Zsanett: A jogi személy büntetőjogi jogalanyiségének kérdésköre a holland és a francia jogban, tekintettel a küszöbön álló magyar szabályozásra. Acta Universitatis Szegediensis: Acta juridica et politica. Szeged 1998. 137. oldal http://acta.bibl.u-szeged.hu/6953/1/juridpol_053_135-147.pdf (letöltés dátuma: 2021. március 20.)

² Nagy Zoltán András: A jogi személy büntetőjogi felelősségét megállapító törvényről. Jura 2009/1. 94. oldal https://jura.ajk.pte.hu/JURA_2009_1.pdf (letöltés dátuma: 2021. március 20.)

³ Fantoly (1998) 137. oldal

⁴ Belovics Ervin - Gellér Balázs - Nagy Ferenc - Tóth Mihály: Büntetőjog I. Általános rész. A 2012. évi C. törvény alapján, HVG-ORAC Kft., 2014.

https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetojog/ch01s03.html (letöltés dátuma: 2021. március 20.)

⁵ Fantoly (1998) 138. oldal

küszöbölhető ki teljesen, hiszen pl. a családfő megbüntetése hatással van ez egész családra. A másik legfontosabb ellenérv a kétszeres értékelés tilalma. Az ellenzők szerint, ha a jogi személy nevében eljáró természetes személyt büntetéssel sújtjuk és a jogi személlyel szemben is alkalmazunk intézkedést, úgy ugyanazon cselekmény kétszeres értékelésének hibájába esünk, míg a felelősségre vonás mellett érvelők álláspontja szerint, mivel nem ugyanannak a személynek a kétszeri felelősségre vonásáról beszélünk, így nem sérül a ne bis idem elve.⁶

Az érvek és ellenérvék között találjuk még a polgári jogi és államigazgatási szankciók hatékonyságának, a természetes személy elkövető felderíthetőségének, az egyéni felelősség tisztázhatóságának, vagy a jogok és kötelezettségek szükségszerű egyensúlyának kérdését.⁷ Mindenesetre a szabályoknak a haza jogba való átültetése - valamilyen formában - az uniós csatlakozással és nemzetközi kötelezettségeink nyomán elkerülhetetlen volt.

I. A jogintézmény megítélése az ókortól a modern korig

A jogi személyek büntetőjogi felelősségének kérdése nem egy újkeletű, hanem történelmi korokon átívelő jelenség. A jogrendrendszerek és jogi hagyományok folyamatosan alakították, és mind a mai napig nincs egységes elmélet és gyakorlat e kérdéskör megválaszolására. Mint a kontinentális jogrendszerhez tartozó országok többsége, hazánk is a római jogból eredeztetett több jogági jogelv mentén próbált és próbál választ találni. Ugyanakkor a jogtudósok a mai napig nem tudnak egységes álláspontot elfoglalni abban a kérdésben, hogy vajon a római jog elismerte-e a jogi személyek büntetőjogi felelősségét. Az egyik felfogás szerint e felelősségi forma összeegyeztethetetlen a római joggal, bizonyítja ezt a *societa delinquere non potest* elve, mely szerint a jogi személynek kizárólag magánjogi jogaik és kötelezettségeik lehetnek. Egy másik felfogás szerint a római jog igenis elismerte a jogi személyek ilyen felelősségét, míg egy harmadik akként foglal állást, hogy a felelősségre vonást inkább közigazgatási jellegű szankciónak lehet tekinteni. Az viszont biztosan állítható, hogy a testületeket valamiféle szankcióval sújtotta jogsértő tevékenységük esetén. A korai középkorban nem volt változás a jogintézmény megítélésében, majd az egyház tekintélyének növekedésével egyre

⁶ Köhalmi László: A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedések. Jura 2006/1. 52. oldal https://jura.ajk.pte.hu/JURA_2006_1.pdf (letöltés dátuma: 2021. március 20.)

⁷ Köhalmi 52. oldal

inkább általánossá vált az egyéni felelősség, és kollektív büntetést ritka esetben alkalmaztak. A glosszátorok jogában egyértelműen kimondásra került a jogi személyek büntetőjogi felelősége, míg a posztglosszátorok már megfogalmaztak egyfajta limitált felelősség iránti igényt, mi azon alapult, hogy bizonyos bűncselekményeket jogi személyek jellegüknél fogva nem követhetnek el. A középkori germán jogban a kollektív büntetés, a család, klán vagy halle felelősége általánosnak számított és a jogi személy büntetőjogi felelőségét hirdették.⁸

A XV. századtól a fejlődéssel felerősödött a gazdasági társaságok szerepe, egyre nagyobb szükség volt a jogviszonyok kidolgozott szabályozására, ennek ellenére XX. század közepéig Európában általánossá vált, hogy a jogi személy nem követhet el bűncselekményt. Oka lehet ennek egy részt a felvilágosodás, mely elméleteinek középpontjában az egyes ember és az individuális felelősség állt, a jogi személy pedig csak a jog teremtménye, mely tagjain, képviselőin keresztül cselekszik.⁹

Az angolszász jogrendszerhez tartozó államokban egészen a XIX. század közepéig nem lehetett a jogi személyeket büntetőjogi felelősségre vonni, alapvetően a jogi személy tagjai viselték azt. Változást az ipar forradalom hozott, és egyre inkább megjelent a felelősségre vonás igénye. Az Egyesült Királyságban 1842-ben és 1846-ben is megállapították vasúttársaságok felelőségét, majd az 1947-es Interpretation Act kimondta, hogy ellenkező rendelkezés hiányában a személy fogalmán a jogi személy fogalmát is érteni kell. A szabályokat ma az 1978. évi Interpretation Act tartalmazza. Az Egyesült Államokban a XIX. század közepéig ugyanez a folyamat zajlott, először a mulasztással megvalósuló tevékenységekért, majd a bűnös szándékot nem feltételező, végül a bűnös szándékot feltételező cselekményekért való felelősségre vonást szabályozták.¹⁰

A kontinentális Európában a XX. század második felében jelent meg a szervezetek felelőségének kérdése. Elsőként polgári jogi, szabálysértési és közigazgatási jogi felelősség és szankciók jelentek meg, majd ennek továbbfejlesztéseként a jogi személy kártérítési felelőséggel tartozott a bűncselekménnyel okozott károkért. Ezt követte a társaságok büntetőjogi felelősségre vonásának elismerése és velük szemben külön törvényben szabályozott szankciók alkalmazása, majd általános

⁸ Dr. Barnóczy Péter: A hitelintézetek mint jogi személyek büntetőjogi felelőségének kialakulása. Büntetőjogi szemle. 2012/1. szám. 5-6. oldal

https://uibtk.hu/wp-content/uploads/PDF_EPUB/bp_a_hitelintezetek.pdf (letöltés dátuma: 2021. március 20.)

⁹ Kovács Zsuzsa Gyöngyvér: A jogi személy büntetőjogi felelősége. Debreceni Jogi Műhely. 2007. IV. évfolyam 4. szám. 2. oldal <https://ojs.lib.unideb.hu/DJM/article/view/6397/5997> (letöltés dátuma: 2021. március 24.)

¹⁰ Dr. Barnóczy 10. oldal

büntetőjogi felelősségük szabályozása.¹¹ A Nemzetközi Büntetőjogi Társaság 1929-ben tartott kongresszusán ekként foglalt állást, hogy *a belső büntetőjognak a társadalmat védő hatékony rendelkezései kell legyenek a jogi személyekkel szemben arra az esetre, ha kollektív érdekeiktől vezettetve vagy rendelkezésük alatt álló eszközökkel bűncselekményeket követnek el, és így az felveti felelősségüket, ugyanakkor a jogi személyekkel szemben a társadalmat védő rendelkezések alkalmazása ne zárja ki ugyanazon cselekmény miatt azon személyek egyéni büntetőjogi felelősségének lehetőségét, akik érvényesítik, vagy meghatározzák a jogiszemély érdekeit vagy a jogi személy rendelkezésére álló eszközzel bűncselekményt követnek el.*¹²

A magyar középkori jogtörténetben kevés adatot találunk a jogi személy büntetőjogi felelősségére. A Tripartitum azonban megfogalmazta az igényt, elsősorban az egyházi intézmények kapcsán. Az 1900-as évek elejétől már Magyarországon is foglalkoztak a kor büntetőjogászai a kérdéssel és arra jutottak, hogy szükség lenne a szabályokra, azonban a törvényhozásban ez nem talált fogadókézségre. Csupán néhány kivétel található, így például a sajtóról szóló 1914. évi XIV. törvénycikk, mely egyfajta háttérfelelősséget mond ki a cég vezetője által elkövetett bűncselekményért okozott kár és bűnügyi költség esetében, vagy az 1939. évi XIV. törvénycikk a fizetési eszközökkel, külföldi követelésekkel és vagyontárgyak kivitelével elkövetett visszaélések hatályosabb megtorlásáról, ami abban az esetben, ha a vállalat üzletkörében követik el a bűncselekményt, a vállalatot vagyoni elégtétel megfizetésére kötelezte. Az 1950-es években a szocialista államrendszer kialakulásával a jogi személy büntetőjogi felelősségének kérdése tárgytalanná vált és ez így maradt egészen a rendszerváltásig.¹³

II. A jogi személy (büntetőjogi) felelőssége a nemzetközi dokumentumokban

A jogtörténeti kitekintésen túl, szükséges kitérni néhány olyan akár kötelező erővel bíró, akár azt mellőző nemzetközi dokumentumra, melyek jelentős hatást gyakoroltak a jogintézmény mai megítélésére. A teljesség igénye nélkül ide sorolhatók az Európai Unió égisze alatt született az Európai Közösség pénzügyi érdekeinek védelméről szóló konvenció második jegyzőkönyve, azt felváltó az Unió pénzügyi érdekeit sértő csalás ellen büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemről szóló PIF irányelv

¹¹ Dr. Barnóczy 9. oldal

¹² Kovács 3. oldal

¹³ Dr. Barnóczy 12. oldal

és a Corpus Juris, az Európa Tanács ajánlásai és a korrupcióról szóló egyezménye, valamint az OECD külföldi hivatalos személyek megvesztegetéséről szóló egyezménye.

1. Az Európai Unió jogforrásai

Az Európai Unió modell törvénye, a Corpus Juris egy a kötelező erővel nem bíró jogi dokumentum, mely kvázi zsinórmértékként szolgálhat a tagállamoknak nemzeti szabályaik kialakításához. Mind anyagai jogi, mind eljárásjogi rendelkezéseket tartalmaz. Az egyéni bűnösségen alapuló felelősség elvét vallja, a felelősség körében rendelkezik a jogi személy és az üzleti vállalkozás felelősségéről is. A törvényben nevesített un. euro bűncselekmények¹⁴ elkövetői természetes és jogi személyek, illetve önálló tulajdonjogi jogalanyisággal rendelkező szervezetek egyaránt lehetnek¹⁵, jogi személyek és önálló gazdasági egységek esetén a büntetőjogi felelősség feltétele, hogy a bűncselekményből a jogi személynek vagy szervezetnek származzon haszna és az elkövető a szervezet valamely szervezeti egysége, képviselője vagy döntési joggal rendelkező tagja, alkalmazottja legyen. A CJ elfogadja a kumulált felelősséget, ugyanazon bűncselekmény miatt a jogi személy mellett természetes személy elkövető is felelősségre vonható. A jogi személlyel szemben kiszabható főbüntetések között szabályozza a felügyelet alá helyezést, a pénzbírságot, a bűncselekmény eszközének és hasznának elkobzását és az elítélés közzétételét.¹⁶

Az Európai Közösség pénzügyi érdekeinek védelméről szóló konvenció második jegyzőkönyve (2. Protokoll) a Közösség pénzügyi érdekeinek védelmét részben a jogi személy felelősségének megteremtésével kívánta elérni. Kimondta, hogy minden tagállamnak meg kell tennie a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy a jogi személyek felelősségre vonhatóak legyenek csalásért, aktív vesztegetésért és pénzmosásért, amennyiben azt a jogi személy érdekében követte el bármely olyan természetes személy vagy a jogi személy valamely szerve, aki/ ami a jogi személynél vezető pozíciót tölt be, amely pozíció képviselő, döntési jogkörön, vagy ellenőrzési jogkörön alapul, és meg kell teremteni a jogi személyek felelősségre vonásának lehetőségét a bűnsegédi, illetve felbujtói alakzatokért is mind befejezett szak, mind kísérlet esetén. A jogi személyekkel szemben elrettentő,

¹⁴A közösségi költségvetést károsító csalás, piac manipulálása, vesztegetés, hivatali visszaélés, hűtlen kezelés, hivatali titok megsértése, pénzmosás, orgazdaság, konspiráció, amelyek sértették a Közösség, mint jogi személy.

¹⁵ Kivétel a hivatali visszaélés és a hűtlen kezelés, ahol csak közösségi hivatalos személy lehet az elkövető.

¹⁶ Fantoly Zsanett: Gondolatok a jogi személyek büntetőjogi felelőssége Btk-ba történő bevezetésének szükségességéről. Jogelméleti Szemle. 2001/2. <http://jesz.ajk.elte.hu/fantoly6.html> (letöltés dátuma: 2021. március 15.)

hatékony és arányos szankció kiszabását várta el, amely büntetőjogi vagy büntetőjogon kívüli egyaránt lehetett. Nevesítette a pénzbüntetést, a közösségi előnyökből, támogatásokból, valamint gazdasági tevékenységből való kizárást, igazságügyi ellenőrzés alá helyezést és felszámolást. A 2. Protokoll a jogi személlyel szembeni általános standard alapján történő fellépésre kötelezte az aláíró tagállamokat.¹⁷ Ezen egyezményt váltotta fel a jelenleg hatályos PIF irányelv¹⁸, mely a jogi személy felelősségén alapjaiban nem változtat. A bűncselekményi kört kibővíti a passzív vesztegetéssel és a hűtlen kezeléssel, a büntethetőséget kiterjeszti a bűnpártolásra és a kísérlet is, valamint súlyosító körülményként határozza meg a bűnszervezetben történő elkövetést. A természetes személy elkövetővel szemben kiszabható szankciók mellett a jogi személlyel szemben alkalmazható további intézkedésként nevesíti a közbeszerzési eljárásokból való kizárást és az elkövetésre használt létesítmények bezárását. Az Unió 2017. évben létrehozta az Európai Ügyészséget, melynek hatásköre az irányelvben szabályozott bűncselekményekre is kiterjed. Az ügyészség felállítására azonban megerősített együttműködés keretében került sor, így nem járhat el minden tagállamban, ahogyan nálunk sem.

2. Az Európa Tanács jogforrásai

Az Európa Tanács gyakorlatában több olyan ajánlás született, melyek elismerik a jogi személy büntetőjogi jogalanyiságát. Ilyenek a 1977-es határozat a büntetőjog hozzájárulása a környezetvédelemhez, az 1981-es ajánlás a gazdasági bűnözésről, az 1982-es ajánlás a büntetőjog szerepéről a fogyasztóvédelemben, valamint a 1988-as ajánlás a jogi személlyel rendelkező vállalkozásoknak a tevékenységük gyakorlása során elkövetett bűncselekményekért való felelősségéről. Az ajánlás jogi kötelező erővel nem bír, azonban felhívja a tagállamok figyelmét, hogy fontolják meg a jogi személyek büntetőjogi felelősségének kérdését. Olyan alapelveket fektet le, mint, hogy (1) a társaságoknak vállalniuk kell a felelősséget akár tevékenységi körükön kívül elkövetett bűncselekményekért is; (2) a felelősség független a konkrét elkövető természetes személy felelősségétől; (3) a felelősség megállapítására és szankció alkalmazására akkor kerülhet sor, ha a bűncselekmény jellege, a bűnösség foka, a társadalomra veszélyessége és az újabb az újabb

¹⁷ Fantoly Zsanett: A jogi személyek büntetőjogi felelősségének megítélése az Európai Unióban. Jogelméleti Szemle. 2001/4. http://jesz.ajk.elte.hu/fantoly8.html#_ftn1 (letöltés dátuma: 2021. március 15.)

¹⁸ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/1371 irányelve (2017. július 5.) az Unió pénzügyi érdekeit sértő csalás ellen büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemről (PIF irányelv)

bűncselekménytől való hatékonyabb visszatartás ezt teszi szükségessé; (4) a társaság mentesül a felelősség alól, ha a management tevékenysége nem hozható összefüggésbe a bűncselekménnyel és a management az eredmény bekövetkezésének megakadályozása céljából minden szükséges intézkedést megtett; (5) a társaság felelősségre vonása nem mentesíti a felelősségre vonás alól a természetes személy konkrét elkövetőt. Az ajánlás általános és csak a társaságokkal szemben kiszabható szankciókat is meghatároz, ilyen speciális szankció a tevékenységtől eltiltás, kizárás a közintézményekkel és állami hatóságokkal való kapcsolatokból vagy állami és költségvetési kedvezményekből és támogatásokból, áruk és szolgáltatások reklámjának tilalma, engedélyek visszavonása, elmarasztaló határozat publikálása, igazságügyi hatósági felügyelet alá helyezés, a társaság felszámolása.¹⁹

Az Európa Tanács kötelező erővel bíró jogforrásai között is találni olyat, mely a jogi személyek felelősségét indítványozza. Az 1999. január 27-i korrupció elleni egyezményt hazánk a 2002. évi XLIX. törvénnyel ratifikálta. Az egyezmény értelmező rendelkezései között kimondja, hogy a „jogi személy” fogalma alatt minden olyan jogalanyt érteni kell, amelynek az alkalmazandó nemzeti jog szerint ilyen státusza van, kivéve az államokat vagy az állami hatalmat gyakorló más szervezetet, és a nemzetközi szerződéssel létrehozott nemzetközi szervezeteket. A szerződő felek vállalják, hogy megteszik a szükséges intézkedéseket annak érdekében, az Egyezményben meghatározott bűncselekményekkel kapcsolatban a jogi személyek felelősségre vonhatók legyenek, és velük szemben hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetés kiszabását, intézkedés alkalmazását teszik lehetővé,²⁰ melyek ugyanakkor lehetnek büntetőjogi, közigazgatási vagy polgári jogi intézkedések is.²¹

3. OECD Egyezmény

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet tagállami 1997. november 21-én fogadták el a külföldi hivatalos személyek megvesztegetéséről szóló Egyezményt, melyet Magyarország a 2000. évi XXXVII. törvénnyel hirdetett ki. Az Egyezményben részes államok vállalták, hogy összhangban saját jogi alapelveikkel, megteszik azokat az intézkedéseket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy

¹⁹ Fantoly Zsanett: A jogi személy büntetőjogi felelőssége európai kitekintéssel. Doktori dolgozat. 2007. 41-42. oldal http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/5375/1/2007_fantoly_zsanett.pdf (letöltés dátuma: 2021. március 15.)

²⁰ Az Európa Tanács Strasbourgban, 1999. január 27-én kelt Korrupcióról szóló Büntetőjogi Egyezményének kihirdetéséről szóló 2002. évi XLIX. törvény 1. cikk d) pont, 18-19. cikk. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A0200049.TV/ts/20150227/> (letöltés dátuma: 2021. március 15.)

²¹ Fantoly (2007) 40-41. oldal

megteremtse a jogi személyek felelősségre vonhatóságát külföldi hivatalos személy megvesztegetése esetén. Abban az esetben, ha a Szerződő Fél jogrendszere szerint a jogi személyek büntetőjogi felelősségének megállapítása nem lehetséges, annak a Félnek biztosítania kell, hogy a jogi személyeket külföldi hivatalos személy megvesztegetése esetében hatékony, arányos és visszatartó erejű, nem büntetőjogi szankciókkal lehessen sújtani, ideértve a pénzügyi szankciókat is.²² Tehát az Egyezmény szintén nem teszi kötelezővé a büntetőjogi keretek közötti felelősségre vonást, csupán hatékony szankció alkalmazását írja elő.

III. A 2001. Évi civ. Törvény a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről

A jogi személyekkel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló törvényt 2001. decemberében fogadta el az Országgyűlés, hatálybalépése az Európai Unióhoz történő csatlakozással esik egy időbe.²³ A törvény indokolása szerint Magyarország nemzetközi szerződésekből fakadó kötelezettsége és a jogharmonizációs programból fakadó feladata a jogi személy hatékony, arányos és visszatartó hatású szankcionálásának a bevezetése. A magyar jog elveivel olyan megoldás áll összhangban, mely a jogi személlyel szemben alkalmazható szankciót sajátos büntetőjogi intézkedésként szabályozza. A törvény kiindulópontja, hogy a jogi személynek nincs önálló büntetőjogi jogalanyiséga, anyagi jogi szempontból nem válik elkövetővé, míg eljárásjogi szempontból nem lehet terhelt. Alaptételként kezeli, hogy büntetőjogi felelőssége nem önálló, szankcionálására csak akkor van lehetőség, ha van olyan természetes személy, akivel szemben büntetőeljárást lehet folytatni.²⁴

A törvény hatályba lépése óta több módosításon esett át, ezek közül jelentősebb a 2008. évi, a 2012. évi²⁵ és a 2018. évi módosítások. A 2008. évi XXVI. törvénnyel bevezetett módosítást szükségessé tette egyrészt a természetes személy terhelt esetében bevezetett harmadfokú eljárás lehetősége, melyet indokolt volt kiterjeszteni a cselekménnyel érintett jogi személyre is, másrészt az OECD és a GRECO ajánlásai is, melyek elsősorban a gyakorlat hiányát kifogásolták és a gyakorlati alkalmazás

²² A külföldi hivatalos személyek megvesztegetéséről szóló 2000. évi XXXVII. törvény 2. cikk, 3. cikk 2. pont <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A0000037.TV/ts/20000603/> (letöltés dátuma: 2021. március 15.)

²³ Sántha Ferenc: Miután padot ácsoltunk a jogi személyiségű vádlottaknak - helyzetkép 2014-ben. In: Róth Erika (szerk.) Tanulmányok a bűnügyi tudományok köréből. Miskolc. Miskolci Egyetemi Kiadó 2016. pp. 75-92. oldal

²⁴ 2001. évi CIV. törvény indokolása <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A0100104.TVI/> (letöltés dátuma: 2021. március 15.)

²⁵ Sántha (2016) 75-92. oldal

megkönnyítése érdekében tartalmaztak javaslatot. Az OECD Korrupció elleni munkacsoportja felhívta a kormányt, hogy módosítsa a jogi személyek büntetőjogi felelősségére vonatkozó jogszabályokat úgy, hogy megszűnjék az a követelmény, amely szerint a vesztegetéssel a jogi személynek „vagyon” előny elérésére kell törekednie, illetve a vesztegetésnek ilyen előny elérését kell eredményeznie, továbbá „a vezető tisztségviselő”-re való utalásnál világosabban határozzák meg azon személyek csoportját, akiknek az elégtelen felügyelete előidézhetheti a jogi személy felelősségét. Nem szolgálta a jogszabály gyakorlati érvényesülését az ügyész azon diszkrecionális jogköre sem, mely szerint ő dönthette el, hogy a nyomozás kiterjedjen-e a bűncselekménnyel kapcsolatba hozható jogi személyre is.²⁶ A második nagyobb módosítást a jogalkotó a 2012. évi CCXXIII. törvénnyel vezette be. Szintén nemzetközi ajánlásra tovább módosította a szankció alkalmazásának lehetőségét, melyet így már nem csak előny szerzését célzó és eredményező elkövetés esetén lehet alkalmazni, hanem a jogi személy felhasználásával történő elkövetés esetén is. Kibővítette továbbá azon esetek körét, amikor intézkedés alkalmazására akkor is sor kerülhet, ha a természetes személy büntetőjogi felelősége nem állapítható meg és ezen új esetekhez igazította a törvény eljárásjogi rendelkezéseit is.²⁷ A 2018-ban bevezetett változások az új Be. hatálybalépésével váltak indokolttá, ugyanakkor fontos rendelkezést iktatott a szabályok közé azzal, hogy a kimondta, ha az ügyészség a vádiratban a jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazását indítványozza, az előkészítő ülésen a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd jelenléte kötelező.

A jelenleg hatályos szabályok szerint a törvény alkalmazása szempontjából jogi személynek kell tekinteni minden szervezetet és annak önálló képviseleti joggal rendelkező szervezeti egységét, amelyet jogszabály jogi személyként ismer el, valamint azt a szervezetet, amely a polgári jogi viszonyok önálló jogalanya lehet, és a tagoktól elkülönülő vagyonnal rendelkezik, ideértve a Polgári Törvénykönyv szerinti előtársaságokat is. Az alkalmazhatóság alól kivételeket is felsorol az értelmező rendelkezések között.²⁸

²⁶ 2008. évi XXVI. törvény indokolása <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A0800026.TVI/> (letöltés dátuma: 2021. március 15.)

²⁷ 2012. évi CCXXIII. törvény indokolása <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1200223.TVI/> (letöltés dátuma: 2021. március 15.)

²⁸ 2001. évi CIV. törvény 1. § (2) E törvény nem alkalmazható a magyar állammal, külföldi állammal, az Alaptörvényben felsorolt intézményekkel, az Országgyűlés Hivatalával, a Köztársasági Elnök Hivatalával, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalával, illetve jogszabály alapján közhatalmi, államigazgatási és önkormányzati igazgatási feladatot ellátó szervekkel, valamint nemzetközi szerződéssel létrehozott nemzetközi szervezetekkel szemben.

Bármely intézkedés alkalmazásának feltételévé teszi, hogy egy természetes személy a büntető törvénykönyvben meghatározott szándékos bűncselekményt kövessen el. Nem határozza meg tehát az elkövethető cselekmények körét, az bármely szándékos bűncselekmény lehet. Ugyanakkor ezzel a szabályozással a jogalkotó bármely intézkedés alkalmazását kizárja a gondatlan cselekmények elkövetése esetén, mint pl. a halált okozó gondatlan veszélyeztetés vagy a környezet és természet elleni gondatlan deliktumok.²⁹ További feltétel, hogy a bűncselekmény vagy előny szerzését célozza, illetve eredményezze a jogi személy javára, mely előny bármely dolog, vagyoni értékű jog, követelés, kedvezmény, esetleg kötelezettség, ráfordítás alóli mentesülés is lehet, vagy a cselekményt a jogi személy felhasználásával szükséges elkövetni.

A természetes személy elkövetőt a törvény három kategóriába sorolja. Első esetben elkövető lehet a jogi személy vezető tisztségviselője vagy képviselőre feljogosított tagja, alkalmazottja, tisztségviselője, cégvezetője, valamint felügyelőbizottságának tagja, illetve ezek megbízottja, akinek a cselekményt a jogi személy tevékenységi körében kell elkövetnie. Második esetben a tag vagy az alkalmazott a jogi személy tevékenységi körében követheti el a cselekményt, melyet a vezető tisztségviselő, a cégvezető, illetve a felügyelőbizottság irányítási vagy ellenőrzési kötelezettségének teljesítésével megakadályozhatta volna. A harmadik esetben az elkövető bárki lehet, nem szükséges a jogi személlyel való kapcsolata, feltéve, hogy a jogi személy vezetője tudomással bírt az elkövetésről, melyet megakadályozhatott volna.

Az alkalmazható intézkedések lehetnek a jogi személy megszüntetése, tevékenységének korlátozása és pénzbírság. A tevékenység korlátozása és a pénzbírság egymás mellett is alkalmazható szankciók, míg a jogi személy megszüntetése kizárólag önállóan alkalmazható.

Kötelezően írja elő a jogi személy megszüntetését, ha bűncselekmény leplezése céljából hozták létre, vagy tevékenysége bűncselekmény elkövetésének leplezését szolgálja, míg a jogalkalmazó mérlegelésére bízta abban az esetben, ha a jogi személy jogszerű gazdasági tevékenységet is folytat. Ugyanakkor a mérlegelési jogkörben alkalmazható megszüntetést kizárja, ha annak következtében állami vagy önkormányzati feladat ellátása veszélybe kerülne, vagy a jogi személy országos közüzemi

²⁹ Sántha Ferenc: A jogi személyek büntetőjogi felelőssége. In: Magyar büntetőjog általános rész. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2019. 579. oldal

szolgáltató, nemzetgazdasági szempontból stratégiai jelentőségűnek minősül, illetve honvédelmi vagy más különleges feladatot valósít meg, illetve célt szolgál.

A jogi személy tevékenységének korlátozása 1 évtől 3 évig terjedhet, mely vonatkozhat a törvényben meghatározott valamennyi tevékenységre, azok bármelyikére, vagy egyéb meg nem határozott tevékenységekre is. Az egyéb tevékenység ugyanakkor csak olyan tevékenység lehet, mely gyakorlása során vagy azzal összefüggésben a bűncselekmény megvalósult.³⁰

A kiszabható pénzbírság ötszázezer forinttól a bűncselekménnyel elért vagy elérni kívánt vagyoni előny értékének a háromszorosáig terjedhet. A pénzbírság célja nem az elért, vagy elérni kívánt vagyoni előny elvonása, hanem a további bűncselekmények elkövetésének megelőzése.³¹

Bármely intézkedés alkalmazásának főszabály szerint akkor van helye, ha a természetes személy elkövető felelőssége megállapítást nyer, tehát nem csak az elkövető pusztá azonosítása. Azonban ez alól számos kivételt felsorol, így többek között pl. ha az elkövető kiléte nem volt megállapítható, az elkövetővel szemben az eljárást felfüggesztették súlyos betegsége, elmebetegsége, ismeretlen helyen tartózkodása miatt, nem a gyanúsított követte el a cselekményt, nem volt megállapítható, hogy ő követte el, az elkövető halál, kóros elmeállapot, tevékeny megbánás, kegyelem miatt nem büntethető.³²

Az eljárásjogi rendelkezések szerint, ha a feljelentés alapján vagy a nyomozás során adat merül fel arra, hogy a büntetőeljárás során jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazásának lehet helye, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a nyomozást kiterjeszti az eljárás alapjául szolgáló bűncselekmény és a jogi személy kapcsolatának felderítésére, intézkedés alkalmazását pedig az ügyészség indítványozza a vádiratban, vagy a tárgyalás eredményéhez képest a tárgyaláson. A jogi személy érdekében ügyvéd, jogtanácsos jár el meghatalmazás vagy kirendelés alapján. Meghatalmazást a jogi személy törvényes képviselője adhat, aki azonban nem lehet a terhelt, a terhelt hozzátartozója, illetve védője. Meghatalmazás hiányában az ügyvédet a bíróság, az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság rendeli ki. Egyebekben a jogi képviselőt nem láthatja el a terhelt vagy védője. Az ügyvéd

³⁰ Sántha (2019) 590. oldal

³¹ Sántha (2019) 590. oldal

³² 2001. évi CIV. törvény 3. § (2)

a vádemelés előtt jelen lehet az általa, vagy a jogi személy törvényes képviselője által indítványozott tanú kihallgatásán, az ilyen tanú részvételével zajló bizonyítási cselekményen, a jogi személy használatában lévő területen fogatosított házkutatáson, továbbá a jogi személyt érintő iratot megismerheti, bizonyítást indítványozhat, indítványokat és észrevételeket tehet. A védő perbeszédje után felszólalhat, a védő jogorvoslati nyilatkozata után jogorvoslati nyilatkozatot tesz. Mellette a jogi személyre vonatkozó rendelkezéssel szemben fellebbezésre az ügyészség és a jogi személy törvényes képviselője jogosult, de terhére csak az ügyészség. A másodfokú bíróság ellentétes döntése ellen bejelentett fellebbezés esetén a harmadfokú bíróság az ítélet jogi személyre vonatkozó rendelkezését hivatalból bírálja felül, illetve a jogi személlyel szemben meghozott ellentétes döntés esetén önálló jogorvoslatnak van helye a harmadfokú bírósághoz. A jogszabály a perújítás és a felülvizsgálat lehetőségét is biztosítja, továbbá helye van jogorvoslatnak a törvényesség érdekében is.

IV. Jogalkalmazás...

1. ... a számok tükrében

Annak ellenére, hogy a jogszabály kihirdetése és hatályba lépése között majd két és fél év telt el, mely elegendő időt jelentett, hogy a jogalkalmazás a törvény gyakorlati alkalmazására felkészüljön, úgy tűnik a jogszabály mégsem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Első alkalmazására a „szegedi paprika ügy” néven elhíresült büntetőügyben került sor, melynek tárgyalása 2007. évben kezdődött és a bíróság 2014. évben hozott jogerős ítéletet a jogi személyt 15.000.000,- forint pénzbírsággal sújtva. Mindemelett ugyanakkor a jogi személlyel szemben a Gazdasági Versenyhivatal további 3.000.000,- forint bírságot szabott.³³

Azt, hogy a Törvény alkalmazására hány esetben kerülhetne sor, megmondani lehetetlen vállalkozás. Azt, hogy milyen gyakorisággal merül fel az alkalmazás „lehetősége”, az ügyészi indítványok száma mutatja, melyről statisztikás a Legfőbb Ügyészség vezet. Tájékoztatása szerint 2007. évet megelőzően ilyen statisztika nem készült, így a hatályba lépést követő bő két és félre adatok nem

³³ Klotz Péter: Büntelenség vagy büntetlenség? A jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedések. Magyar Rendészet. 2014/2. 21. oldal
[file:///C:/Users/BRSG-1/AppData/Local/Temp/3980-Cikk%20megjelen%C3%A9sre%20\(pdf\)-10859-1-10-20200619.pdf](file:///C:/Users/BRSG-1/AppData/Local/Temp/3980-Cikk%20megjelen%C3%A9sre%20(pdf)-10859-1-10-20200619.pdf) (letöltés dátuma: 2021. március 16.)

állnak rendelkezésre. Klotz Péter közérdekű adatigénylése alapján azonban 2007. január 1. és 2013. decemeber 31. közötti időszakra az alább számokat ismerjük:³⁴

A jogi személlyel szemben a vádiratban indítványozott intézkedések száma								
megyei bontásban 2007 és 2013 évek között								
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Összesen
Főváros				3		1	3	7
Bács-Kiskun								0
Baranya				1	2	1	1	5
Békés			1					1
Borsod- Abaúj- Zemplén								0
Csongrád								0
Fejér				1	1		1	3
Győr- Moson- Sopron					1			1
Hajdú- Bihar								0
Heves								0
Jász- Nagykun- Szolnok								0
Komárom- Esztergom		6	4	1		1	1	13
Nógrád								0
Pest								0
Somogy								0

³⁴ Klotz Péter közérdekű adatingélése alapján. A táblázat a 2014. tört évre vonatkozó adatokat nem tartalmazza.

Szabolcs- Szatmár- Bereg	1			1			1	3
Tolna						1	1	2
Vas								0
Veszprém			1	1				2
Zala								0
Összesen	1	6	6	8	4	4	8	37

A számokból jól látható, hogy az ügyészség intézkedés alkalmazására elenyésző esetben tett indítványt, mindösszesen 37 alkalommal 7 év alatt, és bár pontos adatok nem állnak rendelkezés arra nézve, hogy a bíróságok hány esetben alkalmaztak intézkedést, a közölt adatok szerint arra mindösszesen 9 esetben került sor első fokon.³⁵

A fenti adatsor kiegészítése, frissítése érdekében a Legfőbb Ügyésztől beszerzett adatok alapján megállapítható, hogy 2014. és 2019. évek között jelentősen emelkedett az ügyészi indítványok száma:³⁶

A jogi személlyel szemben a vádiratban indítványozott intézkedések száma megyei bontásban 2014 és 2019 évek között							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Összesen
Főváros	3	8			1	6	18
Bács-Kiskun		2		10	6	4	22
Baranya	2	1	1	4		76	84
Békés							0
Borsod-Abaúj- Zemplén							0
Csongrád				1			1
Fejér				1			1

³⁵ Klotz Péter közérdekű adatingélése alapján: 2008. évben 2, 2009-ben és 2010-ben 1-1, 2012-ben 3 és 2013-ban 2 alkalommal.

³⁶ Az adatokat a Legfőbb Ügyészség közérdekű adatigénylés keretében bocsátotta a rendelkezésemre 2021. február 19. napján.

Győr-Moson-Sopron		8		1	2		11
Hajdú-Bihar		2	2	1		1	6
Heves							0
Jász-Nagykun-Szolnok							0
Komárom-Esztergom		2		9		3	14
Nógrád							0
Pest		1	3	2		2	8
Somogy		1					1
Szabolcs-Szatmár-Bereg	3	13	3	6	2	1	27
Tolna			2	1			3
Vas							0
Veszprém			1		2		3
Zala							0
Összesen	7	38	12	36	13	93	199

Az ügyészség tájékoztatása szerint az ügyészi döntésekhez kapcsolódva folyamatosan történik az adatok rögzítése, ekként az adatállomány „dinamikus”, visszamenőleg is megváltozhat. A 2020. évre vonatkozó adatok feldolgozása az adatigénylés időpontjában még nem történt meg, így csak a 2019. évig eltelt 6 esztendőre lehet megállapítást tenni. Szemmel látható emelkedés tapasztalható az ügyészi indítványok számában azzal, hogy vannak olyan megyék, ahol az kiugróan magas, az átlagot számottevően meghaladó. A 2008. és 2012. évi jogszabály módosítások célja volt a gyakorlat kibővítése, mely talán megvalósulni látszik. Minden esetre a büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 1/2019. (V.31.) LÜ h körlevelében felhívja a figyelmet a Törvény 2012. évi módosítására, és annak 2. §-ában és 3. §-ában írt feltételek körültekintő vizsgálatára. A körlevél megfogalmazása szerint intézkedés alkalmazásának indokoltságát több okból is felveti a pénzmosás vagy a költségvetést károsító bűncselekmények elkövetése kapcsán a jogszerű gazdasági tevékenységet nem, vagy csak részben folytató társaságok, illetve stróman cégek működése, és a Törvény adta lehetőségek körében

az elkövető büntetőjogi felelősségre vonása nélkül is vizsgálni kell az intézkedés alkalmazásának lehetőségét.³⁷

A közölt adatok ugyanakkor csak az ügyészi indítványok számát tartalmazzák, annak magyarázata nélkül, hogy ezek a számok a büntetőügyek számával egyeznek-e meg, mely így több jogi személlyel szembeni eljárást is jelenthet, vagy a büntetőüggyel érintett jogi személyek számával, mely így magasabb lehet a büntetőügyek számánál. Az Országos Bírósági Hivatal Ügyfél Irathozzáférési Rendszerében mindenesetre 41 olyan büntetőügyben született határozat anonimizált közzétételére került sor, melyben a bíróság a Törvény alapján valamilyen rendelkezést tett. Az adatokat a következő táblázatban gyűjtöttem össze az ügy bírósághoz érkezésének éve³⁸ alapján megyei bontásban:³⁹

Bírósági határozatok száma az ügy éve alapján megyei bontásban 2007 és 2013 évek között								
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Összesen
Főváros				2+1*	1	2		6
Bács- Kiskun		1		1*	1*	1*		4
Baranya								0
Békés							2*	2
Borsod- Abaúj- Zemplén			1*					1
Csongrád								0
Fejér						1*		1
Győr- Moson- Sopron								0

³⁷ A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 1/2019. (V.31.) LÜ h körlevele a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről. 1-3. pont

³⁸ Az ügyek bírósághoz érkezésének éve nem feltétlenül esik egybe a vádirat (indítvány) évével, valamint nem kerül publikálásra valamennyi büntetőügyben hozott ítélet, így az ügyészi indítványok és bírósági döntések számának összehasonlítása nem lehetséges.

³⁹ OBH ÜIR Anonimizált határozatok Gyűjteménye. Jogszabályhelyre történt szűrés. <https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozatok> (letöltés dátuma: 2021. március 20.)

Hajdú- Bihar								0
Heves								0
Jász- Nagykun- Szolnok								0
Komárom- Esztergom		1						1
Nógrád								0
Pest					1*	1*		2
Somogy								0
Szabolcs- Szatmár- Bereg	1*							1
Tolna								0
Vas								0
Veszprém								0
Zala		1						1
Összesen	1	3	1	4	3	5	2	19

Az adatokból kitűnően 2007 és 2013 évek között 19 olyan bírósági határozat lelhető fel, melyben a bíróság a Törvényre hivatkozott, 11⁴⁰ esetben intézkedés alkalmazására került sor. A bíróság 1 alkalommal a jogi személy megszüntetése mellett döntött, 1 esetben több jogi személy megszüntetését rendelte el és továbbiakkal szemben pénzbírságot szabott ki, míg 9 alkalommal csak pénzbírságot alkalmazott.

⁴⁰ A *-gal jelöl számok.

A 2013-2019. közötti évekre vonatkozó adatok a következők:

Bírósági határozatok száma az ügy éve alapján megyei bontásban 2014 és 2019 évek között							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Összesen
Főváros	1+2*						2
Bács-Kiskun	1			1			2
Baranya			1*				1
Békés			1*	2*			4
Borsod-Abaúj- Zemplén							0
Csongrád							0
Fejér							0
Győr-Moson- Sopron		1*			1		2
Hajdú-Bihar			1*				1
Heves							0
Jász-Nagykun- Szolnok			1				1
Komárom- Esztergom		1*	1*				2
Nógrád	1*						1
Pest							0
Somogy							0
Szabolcs- Szatmár-Bereg	1	1*					3
Tolna			1*				1
Vas							0
Veszprém			1*		1*		2
Zala							0

Összesen	6	3	7	3	2	0	22
----------	---	---	---	---	---	---	----

Ahhoz képest, hogy az indítványok száma ötször magasabb az előző időszakhoz képest, a közzétett ügyek száma szinte megegyezik, mindösszesen 22, melyből 15 esetben történt intézkedés alkalmazása. A bíróságok 14 esetben pénzbírságot szabtak ki, melyből 1 alkalommal a pénzbírság mellett jogi személy megszüntetését rendelte el, a további 1 ügyben pedig a jogi személy tevékenységének korlátozása mellett döntött.

Az ügyészi indítványok és a bírósági határozatok számának összevetése nélkül, csupán a közzétett bírósági döntések alapján látható, hogy a bíróságok az indítványok számához képest alig több, mint az esetek felében tartják megalapozottnak intézkedés alkalmazását, és jellemzően pénzbírságot szabnak ki, mindösszesen három alkalommal rendelte el jogi személy megszüntetését - igaz, az több jogi személyt is érintett - és csak egy esetben tevékenységének korlátozását.

2. ... a jogértelmezés tükrében

A Törvény alkalmazását ugyanakkor nem csak az esetek száma alapján lehet górcső alá venni, annak jogértelmezése is érdekes képet mutat, ugyanis rendelkezései a fellelhető jogesetek alapján nem mindig egyértelműek „az ellentétes oldalon álló” jogalkalmazók számára.

A Törvény egyik jogértelmezési problémát felvető rendelkezése volt a 2018. június 30. napjáig hatályban volt 9. § (5) bekezdés c) pontjának első fordulata, mely szerint a jogi személy jogi képviselője a tárgyaláson jelen lehet. Ezzel némiképp ellentmondásban volt a 9. § (1) bekezdésében kimondott rendelkezés, mely kötelező jogi képviseletet írt elő, ha a büntetőeljárás során a jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazásának lehet helye. A bíróságok több esetben is kimondták, hogy a jogi személy esetében kötelező „védelemről” nincs szó.

Az egyik ügyben a nyomozó ügyészség jogi személlyel szemben pénzbírság kiszabására tett indítványt. Az elsőfokú bíróság ítéletében⁴¹ a jogi személlyel szemben intézkedésként pénzbírságot szabott ki. A fellebbezések folytán eljáró másodfokú bíróság az eljárásban részt vevő személyek törvényes jogainak

⁴¹ Miskolci Törvényszék B.1318/2009/2000.

gyakorlása kapcsán megállapította, hogy az első fokon eljáró bíróság tárgyalási napjairól a jogi személy képviselője tudomással bírt, vagy értesítése, vagy idézése megtörtént, törvényes jogainak gyakorlását a bíróság biztosította. Kifejtette, hogy a Törvény 9. § (5) bekezdése szerint a jogi képviselő a tárgyaláson jelen lehet, így jelenléte a tárgyaláson nem kötelező. Ezt erősíti a hivatkozott törvény 17. § (2) bekezdésében rögzített azon szabály is, hogyha az ügyész a jogi személlyel szemben az intézkedés alkalmazását a tárgyaláson indítványozza, a bíróság a tárgyalást elnapolja és a jogi személyt az ügyész indítványáról a tárgyalási jegyzőkönyv másolatával értesíti. A bíróság ítéletének indoklásában felhívta a régi Be. 240. § (3) bekezdését, mely értelmében a tárgyalás - ha a védő jelenléte a tárgyaláson kötelező - a védő nélkül nem tartható meg. Hivatkozott a törvényhez fűzött miniszteri indoklásra is, mely szerint a bírósági tárgyaláson mivel a védő részvétele csak a kötelező védelem eseteiben szükséges, ha a védelem nem kötelező, de a vádlott rendelkezik meghatalmazott védővel, őt a tárgyalásról csak értesíteni kell. A fenti szempontokat egybevetve álláspontja az volt, hogy az első fokon eljáró bíróság maradéktalanul betartotta a jogi személlyel szembeni eljárása során a jogszabályi előírásokat a tárgyalási napokról szóló értesítéssel.⁴² Eljárásában a Kúria sem tartotta alaposnak a felülvizsgálati indítványt.⁴³

Egy másik ügyben a bíróság a jogi személlyel szemben szintén pénzbírságot szabott ki.⁴⁴ A másodfokon eljáró bíróság⁴⁵ megállapította, hogy az elsőfokú bíróság nem valósított meg olyan eljárási szabálysértést, amelyre figyelemmel az ítéletet hatályon kívül kellene helyezni. Indoklásában kifejtette, hogy a Törvény 9. § (5) bekezdés c) pontja szerint a jogi személy képviselője a tárgyaláson jelen lehet, a jogi személyt érintő körben indítványokat és észrevételeket tehet, a kihallgatottakhoz kérdést intézhet és felszólalhat. A jogi képviselő részére a bíróság lehetőséget adott a tárgyaláson való részvételre, azonban jelenléte nem volt kötelező. Ennek oka az, hogy a jogi személy nem alanya a büntetőeljárásnak, a büntetőperbeli képviselője pedig nem védő. Tárgyalási jelenléte csak lehetőség, de azt nem teszi kötelezővé a törvény, így az eljárási cselekményekről is értesíteni kell, s nem pedig idézni.

A Kúria eseti döntései között is megjelent⁴⁶ ügyben a bíróság ítéletében több jogi személlyel szemben

⁴² Debreceni Ítéletábla Bf.475/2013/233.

⁴³ Kúria Bfv.1455/2015/11.

⁴⁴ Gyulai Törvényszék B.425/2016/120.

⁴⁵ Győri Ítéletábla Bf.99/2019/22.

⁴⁶ BH2017.147

szabott ki pénzbüntetést. Megállapította, hogy a bíróság a 2001. évi CIV. törvény 9. §-ára és a 17. § (1) bekezdésére figyelemmel biztosította valamennyi büntetőeljárás alá vont jogi személy törvényes képviselőjének és a 2001. évi CIV. törvény 9. § (1) bekezdése szerinti képviselőjének eljárási jogait. A másodfokú bíróság az ítéletet helyben hagyta. Az ítélettel szemben két jogi személy jogi képviselője élt felülvizsgálattal arra hivatkozással, hogy a másodfokú nyilvános ülés olyan személy távollétében került megtartásra, akinek a részvétele a törvény értelmében kötelező. A Kúria⁴⁷ a felülvizsgálati eljárásban akként foglalt állást, hogy a jogi személy kötelező jogi képviselete nem jelenti azt, hogy részvétele a tárgyaláson (nyilvános ülésen) kötelező. A jogi személy képviselője a Jsz. speciális rendelkezése folytán jelen lehet a bíróság tárgyalásán és a nyilvános ülésén. A bíróságnak az eljárási cselekményekről történő szabályszerű értesítéssel kell biztosítania a jogi személy képviselőjének a tárgyaláson (nyilvános ülésen) való jelenlét jogát.

A jogalkalmazó a vitatott rendelkezést hatályon kívül helyezte, és 2018. július 1. napjától a 16/B. § (1) bekezdésében kimondja, ha az ügyészség a vádiratban a jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazását indítványozza, az előkészítő ülésen a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd jelenléte kötelező.

A jogszabálynak további vitatott része a szankciórendszere. A jogászvilág részéről sok kritika érte és éri a jogalkotót, hogy a nemzetközi dokumentumokban nevesített számtalan szankció ellenére mindösszesen hármat sikerült a magyar szabályokban megjeleníteni. Ezt az amúgy is szűkös szankciórendszert a jogalkalmazás pedig még tovább szűkíti azzal, hogy mind az ügyészi, mind a bírói gyakorlat lényegében kimerül a pénzbírság indítványozásánál és alkalmazásánál.

A nyilvános ügyek és jogesetek alapján megállapítható, hogy a 26 szankcióval zárult ügyben a bíróság 24 esetben szabott ki pénzbírságot, két alkalommal élt a megszüntetés és 1 esetben a tevékenység korlátozásának lehetőségével. A jogi személy megszüntetésére mindkét alkalommal a törvény kötelező rendelkezése folytán került sor. A bíróságok határozataikban megállapították, hogy „a Kft. megalapításának és működésének nem volt más célja, mint hogy más cégek pénzvagyont a kft.-n átfolyatva az ügyvezetők úgy jussanak készpénzhez a cégből, hogy legális ügyletnek álcázzák a

⁴⁷ Kúria Bfv.1278/2016/10.

kifizetéseket”⁴⁸, illetve, hogy „jogszerű gazdasági tevékenységet nem folytatnak, és azokat a bűncselekmények - csalás, adócsalás és pénzmosás - elkövetésének leplezése céljából hozták létre”⁴⁹. Az egyetlen fellelhető ügyben a jogi személy tevékenységének korlátozását, illetve az ügyész által indítványozott pénzbírság kiszabásának mellőzését a bíróság azzal indokolta, hogy „a jogi személy jelentős munkavállalói állománnyal rendelkezika jogi személy gazdagodásával arányban álló pénzbírság alkalmazása esetén annak kifizetése csupán a gazdasági tevékenység körében folyamatosan foglalkoztatott tárgyi eszköz állomány értékesítésével válik lehetővé....a pénzbírság kiszabása a jogi személyt olyan helyzetbe hozná, amely másodlagos következményként a munkavállalói állomány ellehetetlenülését, utcára kerülését eredményezné, amely a bíróság megítélése szerint a büntetőeljárás céljain túlmenő hátrányt okozna és már megtorló jellegű büntetésnek minősülne”⁵⁰, ugyanakkor ezzel ellentétes indokát adta döntésének a bíróság egy másik esetben⁵¹, amikor az ügyész tevékenység korlátozására irányuló indítványát mellőzve pénzbírságot szabott ki.

A pénzbírság alkalmazásakor a bíróságok különböző módszereket alkalmazva adják indokát annak összegszerűségét tekintve. Így előfordult annak meghatározása az elért vagy elérni kívánt vagyoni előny százalékában⁵², esetleg az okozott hátránynak megfelelő, vagy ahhoz közeli összegben⁵³. Ugyanakkor nyomatékkal vette figyelembe a bíróság⁵⁴ az összeg meghatározása során, hogy a több mint 700 millió forint vagyoni előny szerzését célzó cselekményből tényleges előny nem származott és a bírságot 10 millió forintban határozta meg, valamint a pénzbírság alacsonyabb összegben történő meghatározása esetén több ügyben történt hivatkozás a jogi személlyel szemben alkalmazott vagyoneklobzásra vagy a megindult felszámolási eljárásra.

⁴⁸ Budapest Környéki Törvényszék B.17/2012/93.

⁴⁹ Kecskeméti Törvényszék B.245/2011/1119.

⁵⁰ Veszprémi Törvényszék B.392/2018/50.

⁵¹ Nyíregyházi Járásbíróság B.764/2015/46, Nyíregyházi Törvényszék Bf.642/2017/37.

⁵² Gyulai Törvényszék B.205/2017/31., Gyulai Törvényszék B.157/2017/92., Fővárosi Törvényszék B.595/2014/131.

⁵³ Miskolci Törvényszék B.1318/2009/2000., Nyíregyházi Törvényszék Bf.642/2017/37., Győri Ítéletábla Bf.I.27/2018/11.

⁵⁴ Fővárosi Bíróság B.529/2010/40., Fővárosi Ítéletábla Bf.245/2012/18.

Összegzés

A jogi személy büntetőjogi felelősségének bevezetése sokakat vitára sarkalt. Ennek a vitának a végére részben pontot tett a jogalkotó a 2001. évi CIV. törvénnyel, részben további problémákat vetett fel.

Azt, hogy a hatékonyság követelményének mennyire tud megfelelni a jogszabály, nehéz lenne megmondani. A rendelkezésre álló adatok alapján csak annyi mondható el biztosan, hogy alacsony az ügyészi indítványok száma és még alacsonyabb az intézkedéssel záruló büntetőügyek száma. A számok tükrében felmerül a kérdés, hogy ez vajon mire vezethető vissza. Az évente induló több ezer büntetőügyből nyilvánvalóan nem az ismert indítványok számával lehet azonosítani azon bűncselekményeket, melyek felvethetik a jogi személy bűncselekményben való „közreműködését”. Hogy a bűnügyek felderítettsége, az ügyészi aktivitás, az ilyen típusú bűncselekmények ténylegesen ritka elkövetése az ok, úgy hiszem, megválaszolatlan marad.

Sokan a szemére vetik a jogalkotónak, hogy a színtelen szankciórendszere az oka, hogy nem sikerült a jogszabállyal célt érni. De mégis mi lenne a megfelelő szankció? A jogi személy felügyelet, igazságügyi ellenőrzés alá helyezése? Egy ilyen intézkedés nyilvánvalóan olyan állami apparátust, infrastruktúrát igényelne, melyre ma Magyarországon kevésbé van lehetőség, és féltő, hogy előbb-utóbb az intézkedés kiüresedne. Az elítélés közzététele? Azon túl, hogy a mai magyar társadalom sajnos nem érzi egy büntető ítélet jogi és erkölcsi „súlyát”, jellemző a gazdasági életre, hogy a társaságok jól bejáratott partnerekkel működnek együtt, így egy elítélés valamely adatbázisban történő közzététele kevés esetben jelentene hátrányt az „elítélt” cégnek. Állami, közösségi támogatásokból, előnyökből való kizárás? A felvetés nem rossz, ugyanakkor ez a szankció hasonlóan a pénzbírsághoz, egy már működő rendszer újabb eleme lenne, hiszen az állami támogatásokból, kedvezményekből már most is kizárásra kerülnek az ilyen pénzekkel visszaélést elkövetők, vagy éppen a köztartozást mutatók. A termékek, szolgáltatások reklámjának tilalma? A büntetőügyekkel érintett cégek legtöbbje sajnos tényleges tevékenységet nem, vagy csak alig végez, reklámozási hajlandóság pedig nem mutatkozik náluk.

Jó megoldás lehet viszont a jogi személyek törvényes célokra alapítása és működése.

Irodalomjegyzék

- **Dr. Barnóczki Péter:** A hitelintézetek, mint jogi személyek büntetőjogi felelősségének kialakulása. Büntetőjogi szemle. 2012/1. szám
https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/PDF_EPUB/bp_a_hitelintezetek.pdf
- **Fantoly Zsanett:** A jogi személy büntetőjogi jogalanyiségének kérdésköre a holland és a francia jogban, tekintettel a küszöbön álló magyar szabályozásra Acta Universitatis Szegediensis: Acta juridica et politica. Szeged 1998.
http://acta.bibl.u-szeged.hu/6953/1/juridpol_053_135-147.pdf
- **Fantoly Zsanett:** Gondolatok a jogi személyek büntetőjogi felelőssége Btk-ba történő bevezetésének szükségességéről. Jogelméleti Szemle. 2001/2.
<http://jesz.ajk.elte.hu/fantoly6.html>
- **Fantoly Zsanett:** A jogi személyek büntetőjogi felelősségének megítélése az Európai Unióban. Jogelméleti Szemle. 2001/4. http://jesz.ajk.elte.hu/fantoly8.html#_ftn1
- **Fantoly Zsanett:** A jogi személy büntetőjogi felelőssége európai kitekintéssel. Doktori dolgozat. 2007.
http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/5375/1/2007_fantoly_zsanett.pdf
- **Belovics Ervin - Gellér Balázs - Nagy Ferenc - Tóth Mihály:** Büntetőjog I. Általános rész. A 2012. évi C. törvény alapján, HVG-ORAC Kft., 2014.
https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetojog/ch01s03.html
- **Klotz Péter:** Büntelenség vagy büntetlenség? A jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedések. Magyar Rendészet. 2014/2. 21. oldal
[file:///C:/Users/BRSG-1/AppData/Local/Temp/3980-Cikk%20megjelen%C3%A9sre%20\(pdf\)-10859-1-10-20200619.pdf](file:///C:/Users/BRSG-1/AppData/Local/Temp/3980-Cikk%20megjelen%C3%A9sre%20(pdf)-10859-1-10-20200619.pdf)
- **Kovács Zsuzsa Gyöngyvér:** A jogi személy büntetőjogi felelőssége. Debreceni Jogi Műhely. 2007. IV. évfolyam 4. szám.
<https://ojs.lib.unideb.hu/DJM/article/view/6397/5997>

- **Kóhalmi László:** A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedések. Jura 2006/1. 52. oldal https://jura.ajk.pte.hu/JURA_2006_1.pdf
- **Nagy Zoltán András:** A jogi személy büntetőjogi felelősségét megállapító törvényről. Jura 2009/1. 94. oldal https://jura.ajk.pte.hu/JURA_2009_1.pdf
- **Sántha Ferenc:** Miután padot ácsoltunk a jogi személyiségű vádlottaknak - helyzetkép 2014-ben. In: Róth Erika (szerk.) Tanulmányok a bűnügyi tudományok köréből. Miskolc. Miskolci Egyetemi Kiadó 2016. 75-92. pp.
- **Sántha Ferenc:** A jogi személyek büntetőjogi felelőssége. In: Magyar büntetőjog általános rész. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2019. 576-591. pp.

Jogszábjegyzék

- A külföldi hivatalos személyek megvesztegetéséről szóló 2000. évi XXXVII. törvény
- A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény
- Az Európa Tanács Strasbourgban, 1999. január 27-én kelt Korruptióról szóló Büntetőjogi Egyezményének kihirdetéséről szóló 2002. évi XLIX. törvény
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/1371 irányelve (2017. július 5.) az Unió pénzügyi érdekeit sértő csalás ellen büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemről
- A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény indokolása
- A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény módosításáról szóló 2008. évi XXVI. törvény indokolása
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvény indokolása
- A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 1/2019. (V.31.) LÜ h körlevele a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről

Bírósági határozatok jegyzéke

- BH2017.147
- Kúria Bfv.1455/2015/11.
- Kúria Bfv.1278/2016/10.
- Debreceni Ítéltábla Bf.475/2013/233.
- Fővárosi Ítéltábla Bf.245/2012/18.
- Győri Ítéltábla Bf.I.27/2018/11.
- Győri Ítéltábla Bf.606/2015/15.
- Győri Ítéltábla Bf.99/2019/22.
- Budapest Környéki Törvényszék B.17/2012/93.
- Fővárosi Bíróság B.529/2010/40.
- Fővárosi Törvényszék B.595/2014/131.
- Gyulai Törvényszék B.101/2013/911.
- Gyulai Törvényszék B.425/2016/120.
- Gyulai Törvényszék B.157/2017/92.
- Gyulai Törvényszék B.205/2017/31.
- Kecskeméti Törvényszék B.245/2011/1119.
- Miskolci Törvényszék B.1318/2009/2000.
- Nyíregyházi Törvényszék Bf.642/2017/37.
- Veszprémi Törvényszék B.392/2018/50.
- Nyíregyházi Járásbíróság B.764/2015/46